

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей V міжнародного
наукового семінару

м. Чернівці, 10 грудня 2021 року

Міністерство освіти і науки України
Інститут археології НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
ВГО «Спілка археологів України»

V міжнародний науковий семінар

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

м. Чернівці, 10 грудня 2021 р.

Чернівці
Механік

2021

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Моця О. П., д.і.н., проф., чл.-кор. НАН України
Михайлина Л. П., д.і.н., доц., ст.н.с.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Петраускас О. В., к.і.н., ст.н.с.
Кулаковська Л. В., к.і.н., ст.н.с.
Манігда О. В., к.і.н., н.с.
Ткачук Т. М., к.і.н.
Черновол Д. К., к.і.н., н.с.
Руснак О. В., к.і.н.
Прохненко І. А., к.і.н., доц.
Буйновська Є. В.
Баюк В. Г.
Грига В. В.
Боднарюк М. І.
Романович Т. І.
Калініченко В. А., к.і.н.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей
V міжнародного наукового семінару (м. Чернівці, 10 грудня 2021 р.). –
Чернівці: Технодрук, 2021. – 204 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також історії вивчення, охорони та використання об'єктів археологічної спадщини, музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської областей, Києва, Чернігова, Ужгорода, Кам'янця-Подільського (Україна), Чикаго (США), Бухареста, Сучави та Ясс (Румунія), Будапешта (Угорщина), Єдинецького району (Молдова).

© Науково-дослідний Центр
Буковинознавства, 2021
© Автори, 2021

З М І С Т

Авраменко М.О., Діденко С.В., Петраускас О.В. Дослідження на поселенні Бузовиця-1: результати та перспективи	9
Aparaschivei C., Berzovan A., Simalcsik A., Niculică B.P Mihoveni-Cahla Morii, Suceava County. Funeral discoveries belonging to the Poieneni-Lukaševka culture	12
Бандрівський М.С. Ланцетоподібні вістря стріл і списів із Західного Поділля і Північної Буковини: індикатор інокультурної інвазії зі сходу чи з півночі?	13
Боднарюк М.І. Нове багатощарове поселення на лівому березі р. Котовець в с. Опришени Глибоцької територіальної громади	17
Боднарюк М.І., Безушко І.Р., Ісопеску А.П. Зникле село Бірлінци у світлі археологічних досліджень.....	19
Буйновська Є.В. Охорона, реставрація та використання Комплексу споруд Хотинської фортеці XIII-XVIII століття	22
Буравченко В.С. Досвід відтворення кишенькового сонячного годинника з Львівського історичного музею в рамках проекту Master Terebrus	25
Вакуленко Л.В. Зубрицька культура і старожитності перших століть н.е.	27
Возний І.П. Типологія керамічних мисок XII – першої половини XIII ст. з поселень північної частини Буковини	30
Воротняк І.Д. Орні знаряддя обробітку ґрунту на Буковині за даними археологічних, іконографічних та етнографічних джерел	33

Горобець Л.В. Знахідка решток птахів при розкопках на вулиці Зарваньська 7/2 (м. Кам'янець-Подільський) – рідкісний випадок для археозоології України.....	36
Гуря Н.С. Археологічні старожитності долини річки Чугур на території с. Братушани	38
Гуцал В.А. Археологічні розвідки Чернівецького університету 1958 р.....	40
Желага Д.І. Морфологія та орнаменти біноклеподібних посудин з поселення трипільської культури етапу VI Ожеве-острів.	45
Іваночко А.І. До питання про походження поховального комплексу, знайденого на території Заповідника «Хотинська фортеця».....	47
Ільків М.В., Петровський-Штерн Й. Фрагменти єврейських надгробків з Хотинської фортеці.....	50
Калініченко В.А., Пивоваров С.В. Тильник канчука чи закінчення батога? (До інтерпретації однієї знахідки з Чорнівського городища).....	52
Коржик В.П. Природно-історичні кластери Прут-Дністерського межиріччя Буковини.	57
Коржик В.П. До питання давніх військових поховань.....	59
Корохіна А.В. До проблеми археометричного дослідження будівельної кераміки пізньоримського часу та середньовіччя на Середньому Дністрі	61
Косован В.М., Косован Л.В. Історико-культурна спадщина Хотина і околиць: досвід картографування	65

Кравченко Р.А., Черненко О.Є. Городище роменської культури Радичівське-3 у Середньому Подесенні (за матеріалами досліджень 1991-1992 рр.).....	67
Кузик О.П., Грига В.В., Ільків М.В., Калініченко В.А. Підземний хід у мечеті валіде-султан Хотинської фортеці.....	70
Купчанко М.М. Нові матеріали про житлобудівництво на поселені трипільської культури Шипинці	72
Кушнір І.Б. Повідомлення про археологічні студії на шпальтах україномовної періодики Буковини міжвоєнного періоду.....	76
Легета В.П. Відображення археологічних досліджень Бориса Тимошука в періодиці (за матеріалами ДАЧО).....	78
Мельничук О.Л. Давній Галич як церковно-релігійний центр Галичини XII-XVIII ст. (за даними археології)	80
Миська Р.Г. Монастир на Урицьких скелях: гіпотези та археологічні матеріали	82
Михайлюк В.В., Ємчук В.В. Декларування нерухомих об'єктів культурної спадщини	83
Михайлюк В.В., Ільків М.В., Калініченко В.А. Археологічний матеріал Нового часу з вул. Мізунського в м. Чернівці (з нагоди 250-ліття від заснування Садогури)	85
Niculică V.P. Some thoughts about the beginning of archeology in the Austrian Bucovina	88
Парацій В.М. Слов'яно-руські речові археологічні скарби Бережанського краю: локалізація та музеєфікація	91
Парацій В.М. Монетні скарби та окремі артефакти Бережанського краю: знахідки й музеєфікація	94

Петегрич В.М. Міста княжої доби з Наддністрянщини: чого не фіксують писемні джерела	97
Петраускас О.В. До питання про походження черняхівської культури на території України	100
Погоральський Я.В. Житла празької культури з Буковини (за матеріалами поселень Рашків і Кодин)	103
Преступенко Ю.В. Пам'яткоохоронна діяльність Чернівецького обласного центру з питань культурної спадщини у 2021 р.	105
Прохненко К.І. Безвиграшний варіант? Проблема власного майбутнього для «відкривачів минулого нації» в умовах пенсійної реформи в Україні	109
Романович Т.І. Попередні результати декларування нерухомих об'єктів культурної спадщини Чернівецької області	112
Ротар О.В. Скарби бронзових виробів в експозиції Чернівецького обласного краєзнавчого музею (з історії дослідження)	115
Рубанець М.В. Антропоморфний камінь-плита у с. Михайлівка	118
Руснак О.В. Печатка парафії села Рестеу-Атаки Хотинського повіту	120
Садов'як М.Д. Археологічні пам'ятки с. Жуків на Івано-Франківщині	122
Сандуляк В.О. Південно-східна башта Хотинського замку XV–XVI ст.	125
Семенюк М.С. Археологічні матеріали давньоруської культури, знайдені на території мікрорайону Рогізна	128

Строцьонь Б.С. Розкопки біля Бучацької ратуші у 2021 р.	129
Ткачук Т.М. Місце поселення Більча Золотого Парку III серед пам'яток етапу В II трипільської культури	131
Томенчук Б.П. Особливості архітектурно-просторового розпланування двох середньовічних монастирів з ротондами на Галицько-Буковинському Прикарпатті	133
Христан Н.М. Мемогія як форма увічнення влади: саркофаг князя Ярослава Мудрого	136
Черновол Д.К. Планіграфія біноклеподібних посудин на поселенні Ожеве-острів	140
Чобан Р.Д. Пам'ятка Джурів IX – городище епохи раннього заліза	143
Чучко М.К. Думитру та Мирон Барновські як власники с. Топорівці і ктитори старовинної церкви св. пророка Іллі	145
Шевчук Б.В., Ільків М.В. Антропоморфна пластика з поселення трипільської культури Мошанець, уроч. Джія	150
Шкурідін О.М. Слов'янські та давньоруські городища й поселення поблизу села Кулішівка	152
Яковишина Я.М. (Не)заліщицьке трипільське поселення Бабин (урочище Яма) на правобережжі Дністра	155
Якубовська О.З. Споруди, пов'язані з гончарним виробництвом, із пам'яток останньої чверті I тис. н.е. в українському Прикарпатті	158
Болтанюк П.А., Мегей В.П. Клейма гончарні з Вірменського бастиону	160

Драгомирецька О.Г. Скіфські бронзові дзеркала з Буковини	164
Кононенко О.М., Рідуш Б.Т., Поп'юк Я.А. Палеолітичні місцезнаходження в околицях с. Баламутівка (Чернівецька обл.)	167
Мордовін М.В., Прохненко І.А. Нюрнберзька текстильна пломба кінця XVI ст. з с. Переспа Сокальського району Львівської області	171
Нечитайло П.О., Тимчук Д.В., Омельченко О.В., Хромова І.К. Приміщення з тамгоподібним знаком зі скельно- печерного комплексу біля с. Василівка.....	175
Терський С.В., Демський Н.В., Куценяк О.Я. Пам'ятки ранньоскіфської доби в околицях с. Словіти на Львівщині	179
Федорук А.В. Графіті слона з Хотинської фортеці першої половини XVIII ст.: спроба нової інтерпретації	183
Виногородська Л.І. Замок як пам'яткознавчий та туристичний об'єкт в культурно-ландшафтній спадщині України	188
Герчук Д.А. Дослідження археологічних старожитностей Хотинської фортеці	190
Dergaciova L.V., Bodnariuc N.I. A coin hoard of Hungarian Denars from Matthias Corvinus and Vladislav II from Chernivtsi region. To the problem of the new mint-marks	192
Драгомирецька О.Г., Андроничук В.І. Надходження археологічних артефактів до музейної скарбниці у 2021 році	193
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ.....	196

Праворуч каменю, у північно-східному напрямку, на такій ж приблизно відстані, видніється невелике підвищення, яке нагадує залишки розораного кургану. Прямо попереду від нього, на відстані 35-40 м, видніється ще одне невеличке підвищення, яке також нагадує розораний курган.

Дана місцина, де виявлені камінь-плита та курган, знаходяться у підніжжі довгого пагорба-хребта, який ділить село на дві частини: гору та гирлу. Гора знаходиться в північно-східній частині села на підвищеній рівнині, на т. зв. Тарашанській височині, яка входить до басейну р. Котовець (притока р. Сірет). Гирла розкинулася у південно-західному напрямку, в низовині, що нагадує перерізану балками та ярами котловину та входить до басейну р. Дереглуй (початки Буковинського Передгір'я).

У ході обстеження даної території, вздовж підніжжя пагорба-хребта виявлено ще декілька (всього 7) підвищень, які нагадують пошкоджені (розорані) кургани. Всі вони знаходяться на приватних житлових територіях.

Виходячи із викладеного, припускаємо, що виявлений камінь може належати до ритуальних, які встановлювалися на курганах. Внаслідок розвитку подальших світоглядних уявлень наших предків, боротьби із залишками дохристиянських вірувань або проведення пізніших сільськогосподарських робіт, він був зміщений зі свого місця. Не виключаємо також, що це могла бути надмогильна плита якоїсь знатної особи. Однак остання версія здається менш ймовірною через відсутність підплитового поховання. Порушена тема потребує подальшої розробки та археологічних досліджень.

Олександр Руснак (Чернівці)

ПЕЧАТКА ПАРАФІЇ СЕЛА РЕСТЕУ-АТАКИ ХОТИНСЬКОГО ПОВІТУ

Печатка круглої форми, бронзова. Циліндричне тіло діаметром 3,8 см і висотою 0,5 см; стержень пірамідальної форми з квадратною основою 0,6×0,7 см; загальна висота виробу – 2,3 см; вага – 53,8 г. Напис по колу: «PARONIA RESTEA ATACI JUD. HOTIN 1918 ROMANIA» (ПАРАФІЯ РЕСТЯ АТАЧЬ ПОВ. ХОТИН 1918 РУМУНІЯ); на гербі лат. «NIHIL SINE DEO» (НІЩО БЕЗ БОГА).

Мова йде про сучасне с. Дністрівка Кельменецького р-ну. За даними перепису в с. Рестя-Атач на початку румунського правління проживало 2078 осіб. Тут нараховувалося 532 домогосподарства, був панський масток, споживчий кооператив «Рига», 16 водяних млинів, 10 вітряків, 3 олійні та 2 корчми. Функціонувала початкова змішана школа, пост жандармів, сільська пошта, телефонний пост, примарія, а також була православна церква. У матеріалах першого перепису вказано, що давня сільська церква (існувала вже до початку XVII ст.) знищена 1884 р. і тоді ж було збудовано новий дерев'яний храм Покрови Пресвятої Богородиці на кошти Костянтина Лішина (почесний громадянин Хотина, генерал-майор). Очевидно, саме ця споруда приймала парафіян впродовж всього румунського періоду.

До 1925 р. Рестя-Атач адміністративно належали до Кельменецької волості округи Липкани Хотинського повіту, а після реформи – до округи Кельменці Хотинського повіту. Попри те, що Хотинський повіт з 1918 р. у складі Бессарабії підпорядковувався Кишиневу і лише з 1938 р., коли, згідно з конституцією Румунії, Північна Буковина й Хотинщина були об'єднанні у єдину адміністративно-територіальну одиницю, – місцевість (округ) Сучава, – важелі впливу перемістилися у Чернівці, у релігійних питаннях практично відразу змінилася приналежність.

Станом на 1922 р. Хотинщина була у складі архієпархії Кишинівської і Хотинської, яка всього включала 1090 церков та каплиць із 1104 священниками, 20 монастирів з 882 монахами й монахинями. Законом від 10 березня 1923 р. у Бессарабії засновано дві нові єпархії: Хотинська (з резиденцією у Бельцах) та Білгородська (з резиденцією в Ізмаїлі). Хотинська єпархія охоплювала парафії з Бельцького, Хотинського і Сороцького повітів. Також у березні 1923 р. єпископом Хотинським став Вісаріон Пую. Всього у складі єпархії нараховувалося 6 деканатів, що мали 144 парафії зі 163 церквами.

Однак вже 24 березня 1925 р. Законом про організацію румунської православної церкви бессарабська церква проголошувалася митрополією у складі двох єпархій – Кишинівської та Білгородської. Хотинська ж єпархія переходила в підпорядкування Буковинської митрополії з резиденцією у Чернівцях. Така зміна в управлінні викликала скарги бессарабського кліру. У 1920-х рр. парафія Рестя-Атач входила до складу IV деканату, протоієреєм якого був Епіфаній Болбошенко (Бричанський парох), підпротоієреї – Василь Єрегія (Новоселицький парох) і Василь Назаревич (парох Рестя-

Атачъ). Також Василь Назаревич займав посаду духівника деканату.

На середину 1920-х рр. парафія Рестя-Атачъ охоплювала вже 540 домогосподарств. Залишався той самий дерев'яний храм Покрови Пресвятої Богородиці, настоятелем якого з 1915 р. був уже згаданий В. Назаревич (народився 26 квітня 1879 р.), а дяком – з 1 лютого 1923 р. Теодор Фріпту (народився 22 березня 1897 р.). Обидва раніше навчалися у теологічній семінарії.

Михайло Садов'як (Чернівці)

АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ с. ЖУКІВ НА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНІ

Уточнення локалізації та культурної приналежності вже відомих археологічних пам'яток й досі залишається дуже актуальним. Такого уточнення, зокрема, потребують і археологічні пам'ятки с. Жуків на Прикарпатті. На сьогоднішній день до нього відносяться дві археологічні пам'ятки – курганний могильник Жуків I та багатощарове поселення Жуків II.

Перший об'єкт розташований у лісі Березові (уроч. Могили) на західній околиці села і відомий здавна. Так, про кілька курганів у лісі згадав у своїй «Енциклопедії» А. Шнайдер. У 1987 р. пам'ятку обстежував Б. П. Томенчук. У даній місцевості серед молодого лісу й чагарників простежено один курганний насип діаметром близько 15 м та висотою орієнтовно 3 м, пошкоджений під час Другої світової війни (?) кількома вирвами від снарядів. Культурна приналежність за відсутності матеріалу залишається не встановленою.

Друга пам'ятка розташована на східній околиці населеного пункту, вздовж лівого берега р. Чорнява на відстані не менше 1,5 км при ширині близько 280 м. Її виявив Б. П. Томенчук у 1987 р. Тут у значній кількості зустрічається підйомний матеріал, який відноситься до голіградської, черняхівської та давньоруської культур.

Голіградська культура представлена фрагментами ліпних посудин, виявлених у західній частині пам'ятки на мису між р. Чорнява і струмком-притокою. Серед яких розпізнаються: горщик з лійчасто розхиленими вінцями, миска з півсферичним корпусом і дещо загнутими досередини й потовщеними вінцями, а також, ймовірно, зрізаноконічна миска з прямими завуженими вінцями

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей V міжнародного наукового семінару

м. Чернівці, 10 грудня 2021 р.

Комп'ютерна верстка – ***В. А. Калініченко***

*На обкладинці: поштівка із зображенням руїн
Цецинського замку в Чернівцях (XIX – початку XX ст.),
чаша-піала та пічні кахлі XVIII ст. з Хотинської фортеці
(розкопки 2014, 2015 рр.)*

